

Mera Islah Çalışması Yürütülen Köylerde Yem Bitkisi Üretimini Arttırmaya Yönelik Yayım Çalışmasının Değerlendirilmesi

Celal CEVHER*

Erol KARAKURT

Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü, Yenimahalle-Ankara

*Sorumlu yazar e-mail: celalcevher@hotmail.com

Özet

Bu araştırma, Ankara ili Polatlı ve Kalecik ilçelerinin köylerinde yürütülmüştür. Araştırmada, çiftçilerin sosyo-ekonomik nitelikleri, bitkisel üretim potansiyeli, yem kaynakları, yem üretimi ve tüketimi ile çiftçi tercihlerini etkileyen unsurlar araştırılmıştır. Araştırmanın verileri, basit tesadüfî örnekleme yöntemi ile seçilen 83 çiftçiyle 1999 Haziran-Temmuz aylarında anket yolu ile toplanmıştır. Deneklerin 43'ü proje uygulanan, 40 ise proje uygulanmayan komşu köylerden seçilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde; çalışma alanında hayvansal üretim ekonomik olarak önemini korumaktadır. Araştırma bölgesinde yem bitkisi üretimi yeterli düzeyde olmayıp, mera alanları, hayvansal üretimde kaba yem kaynağının önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çiftçi katılımı, sosyo-ekonomik nitelikler, çiftçi tercihleri, yem bitkileri

Evaluation of Extension Study for Increasing of Forage Crops Production in Villages Rangeland Improvement Study Conducted

Abstract

This research was conducted in the villages of Polatlı and Kalecik district of Ankara. In the study; farmers' socio-economic characteristics, crop production potential, food resources, food production and consumption and the factors affecting farmer's preferences were investigated. The data for the survey, simple random sampling method with 83 farmers in the months of June-July 1999, were collected via questionnaires. Forty-three samples were selected from the village subjected to the project and the others were in unapplied village. Results revealed that; Animal production in working area remains economically important. The production of forage crops in the working area is not sufficient, while pasture areas constituted a significant portion of the roughage source in animal production.

Key Words: Farmer participation, socio-economic characteristics, farmer's preferences, forage crops

Giriş

Çayır ve mera alanları dışında kaba yem üretiminin önemli bir kaynağı da yem bitkileridir. Hayvan beslemede ikinci önemli kaynak olan yem bitkileri üretimi ülkemizde yeterli düzeyde değildir.

Ülkemizde; toplam 21-23 milyon hektar işlenen tarla arazisinin, 1.6 milyon hektarında yem bitkileri tarımı yapılmaktadır. Ülkemiz hayvan varlığı ise 29-30 milyon küçükbaş ve 10-11 milyon büyükbaş olup, yıllık ihtiyaç duyulan kaba yem miktarı 41-42 milyon ton civarındadır. Ülkemizde yıllık kaba yem üretimi yem bitkileri (7.5 milyon/ton), silajlık mısır (3.9 milyon/ton) ve çayır mera (7.3 milyon/ton) üretiminden olmak üzere toplam 18-19 milyon ton düzeyindedir. Ülkemizde mevcut hayvan varlığına göre yıllık 20-25 milyon ton civarında kaliteli kaba yem açığı bulunmaktadır (Anonim 2008).

Bununla birlikte kaba yem kaynağı olan yem bitkilerinin ekim alanları içindeki payı toplam tarla alanları içerisinde %5-9'dur.

Tarımı ve Hayvancılığı ileri olan ülkelerde ise bu oran %25-30'dur. Kaba yem açığımızı kapatmak için tarım alanlarımızda yem bitkilerine ayrılan payın artırılması ve meraların ıslahı ile kurallarına göre kullanılması zorunluluk haline gelmiştir (Tosun 1996, Semerci ve Kurt 2006, Anonim 2008).

Konu ile ilgili ülkemizde yapılan bazı çalışmalar incelendiğinde; Erzurum ili merkez Orta düzü köyünün coğrafi, sosyal, kültürel, ekonomik ve tarımsal durumu, tarımsal yayım açısından incelenmiştir. Bu incelemede köyün durumu, tarımsal yayım açısından önemli sorunları ve bu sorunların uygulanabilir çözüm yollarının belirlenmesine çalışılmıştır. Araştırmada ayrıca Erzurum ili T.K.B. il teşkilatının uyguladığı (Doğu Anadolu Sığır Yetiştiriciliği Geliştirme Projesi)'nin bu köydeki uygulaması ve etkilerinin tarımsal yayım sürecindeki aşamalara dayalı olarak değerlendirilmesine yer verilmiştir (Yurttaş 1979).

Ankara ilinde yüksek verimli fiğ türlerinin (Macar fiği) yayılması ve

benimsenmesi üzerine yaptığı çalışmasında Çubuk ilçesinde, hayvancılığın önemli bir gelir kaynağı olması nedeniyle, Macar fiği üretiminin kolaylıkla benimsendiğini tespit etmiştir. Bunun yanı sıra Macar fiği üretimine yönelik yayım çalışmalarının çiftçilerin benimseme davranışlarına olumlu katkıları olduğunu ortaya koymuştur. Yayım çalışmalarının Çubuk ilçesinin dağlık köylerine doğru yönelmesi, Macar fiği üretiminin daha geniş kitlelerce benimsenmesini ve yayılması sağlayacağını saptamıştır (Sürmeli 1998).

Bu araştırma "Ortak Kullanılan Köy Meralarının Çiftçi Katılımıyla Islahı ve Amenajmanı Projesi" kapsamında, çiftçilere dağıtılan tohum, gübre, mazot ve teknik destekler sonrası çiftçilerin sosyo-ekonomik nitelikleri, yem bitkileri üretim potansiyeli ile yem kaynakları ve tüketimine katkısının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Materyal ve Yöntem

Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü tarafından 1995-1999 yılları arasında yürütülen "Ortak Kullanılan Köy Meralarının Çiftçi Katılımıyla Islahı ve Amenajmanı Projesi" kapsamında üreticilerle (Kargılı ve Gököy) yapılan anketler ile Polatlı ve Kalecik İlçe Tarım Müdürlüklerinde çalışan ziraat mühendisleriyle yapılan yüz yüze görüşmelerde elde edilen bilgiler bu çalışmanın ana veri kaynaklarını oluşturmaktadır.

Bu çalışmada proje uygulanan köylerin yanı sıra, bu köylere yakın fakat proje kapsamı dışında olan Eskiköy ve Babayakup köyleri de araştırma kapsamına alınmıştır. Böylece proje uygulanan ve uygulanmayan köylerdeki denekler arasında ortak yönler ve farklılıklar ortaya konularak projenin tarımsal yayım açısından bir değerlendirilmesi yapılmış ve karşılaştırmalı olarak çeşitli değişkenlere göre bazı genellemeler yapılmaya çalışılmıştır.

Araştırma alanındaki denekleri belirlemek için Polatlı ve Kalecik İlçe Tarım Müdürlükleri kayıtlarında yararlanılarak ana popülasyonun 202 üreticiden oluştuğu saptanmıştır (Anonim 1999).

Daha sonra üreticiler, büyükbaş hayvan birimi dikkate alınarak 6 gruba ayrılmış ve dağılımları saptamak için frekans tablosu ve eğrisi düzenlenmiştir. Örnek hacminin belirlenmesinde %95 güven sınırları içinde çalışılmış ve örneğe giren denek sayısı n= 83 olarak bulunmuştur (Çiçek ve Erkan1996).

Verilerin değerlendirilmesinde mutlak ve nispi dağılımlar kullanılmıştır. Ayrıca, mutlak ve nispi dağılımlar ile yetinilmemiş, Khi-kare testi de uygulanmıştır. Khi-kare testinde elde edilen değerlerin tablo kontrolleri %95 güvenilirlik seviyesinde yapılmıştır. Böylece proje uygulanan ve uygulanmayan köyler arasındaki ortak yönler ve/veya farklılıklar ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Bu çalışmada ele alınan değişkenler; Sosyo-ekonomik nitelikler, bitkisel üretim potansiyeli, yem kaynakları ve yem üretimi-tüketimi ana başlıkları altında incelenmiştir.

Sosyo-ekonomik nitelikler: Bu çalışmada ele alınan sosyo-ekonomik değişkenlere ait proje uygulanan ve proje uygulanmayan köylerdeki denekler arasındaki bağıntılara ait Khi-kare değerleri Çizelge 1'de verilmiştir.

Eğitim düzeyi: Araştırmanın bu bölümünde çiftçilerin eğitim düzeyi ile projeye katılma davranışı arasındaki ilişki ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Proje uygulanan köylerdeki eğitim düzeyi oranları, İlkokul mezunu %70, Ortaokul mezunu %16, Lise mezunu %12 ve Üniversite mezunu % 2'dir. Ortaokul, Lise ve Üniversite mezunları tüm denekler içinde %22'lik bir pay alırken, bu oran proje uygulanmayan köylerde %12'dir.

Çizelge 1. Proje uygulanan ve proje uygulanmayan köylerdeki denekler arasındaki bağıntılara ait Khi-kare değerleri

Değişkenler	Khi-kare Hesap	Khi-kare Tablo (0.05) ¹	Sonuç
Eğitim Düzeyi	8.404	9.488	Önemli Değil
Büyükbaş Hayvan Varlığı	22.055	7.815	Önemli
Küçükbaş Hayvan Varlığı	13.398	7.815	Önemli

¹: % 5 hata payı (önem derecesi)

Eğitim düzeyine ilişkin farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için Khi-kare testi uygulanmıştır. Test sonucunda proje uygulanan köyler ile proje uygulanmayan köylerdeki denekler arasında eğitim düzeyi açısından önemli bir farkın olmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 1).

Tarımsal teknolojilerin benimsenmesi ile çiftçilerin eğitim düzeyleri arasındaki bağıntıyı inceleyen araştırmalarda tarımsal yenilikleri erken benimseyenlerin eğitim düzeyinin geç benimseyenlere göre daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır

Büyükbaş hayvan varlığı: Araştırma alanında, proje uygulanan ve uygulanmayan köylerde deneklerin sahip oldukları büyükbaş hayvan sayısı miktarı deneklere sorulmuş ve proje uygulanan köylerdeki deneklerin, 1-15 diliminde hayvana sahip olan çiftçilerin oranı %84 iken, bu oran proje uygulanmayan köylerde %35'dir. Proje uygulanan köylerden biri olan Kargalıda işletme başına düşen hayvan sayısı azdır, ancak her işletmede büyükbaş hayvan mevcuttur. Proje uygulanan köylerdeki 1-15 dilimindeki hayvan sayısının oranının yüksek olması bu durumdan kaynaklanmaktadır.

Proje uygulanan Kargalı köyünde büyükbaş hayvan sayısı 106 adet olup işletme başına 1.05 adet büyükbaş hayvan düşmektedir. Mera alanı 877.30 hektar olup işletme başına 8.68 hektar mera alanı düşmektedir. Büyükbaş hayvan sayısına düşen mera alanı ise 8.27 hektardır. Projenin uygulandığı diğer köy olan Gököy'de ise büyükbaş hayvan sayısı 524 adet olup işletme başına 7.70 adet büyükbaş hayvan düşmektedir. Mera alanı ise 4.169 hektar olup işletme başına 61.3 hektar mera alanı düşmektedir. Büyükbaş hayvan sayısına düşen mera alanı 7.95 hektardır.

Proje uygulanmayan Eskiöy'de büyükbaş hayvan sayısı 506 adet olup işletme başına 10.12 adet büyükbaş hayvan düşmektedir. Mera alanı ise 1.900 hektar olup işletme başına 38.0 hektar mera alanı düşmektedir. Büyükbaş hayvan sayısına düşen mera alanı 3.75 hektardır. Projenin uygulanmadığı diğer köy olan Babayakup köyünde ise büyükbaş hayvan sayısı 204 adet olup işletme başına 4.08 adet büyükbaş hayvan düşmektedir. Mera alanı 650 hektar olup işletme başına 13.0 hektar mera alanı düşmektedir. Büyükbaş hayvan sayısına düşen mera alanı 3.18 hektardır.

Proje uygulanan ve uygulanmayan köylerdeki deneklerin B.B.H.S. bakımından ilişkisini incelemek amacıyla Khi-kare testi uygulanmış ve %95 güven sınırları içinde ilişkinin istatistiksel olarak önemli olduğu saptanmıştır. Proje uygulanan Kargalı köyünde deneklerin sahip oldukları büyükbaş hayvan sayısının az olması buna neden olmuştur.

Küçükbaş hayvan varlığı: Proje uygulanan Kargalı köyünde küçükbaş hayvan sayısı 2.250 adet, Gököy'de ise 1.325 adettir. Proje uygulanmayan Eskiöy'de küçükbaş hayvan sayısı 1.560 adet, Babayakup köyünde ise küçükbaş hayvan sayısı 1.490 adettir. Küçükbaş hayvan sayısı açısından iki grup arasında bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Khi-kare testinde %95 güven sınırları içerisinde aradaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu saptanmıştır.

Araştırma alanında: 1-50 adet arasında küçükbaş hayvanı bulunan deneklerin oranı, proje uygulanan alanlarda %33, proje uygulanmayan alanlarda ise %52'dir. 51-100 adet arasında küçükbaş hayvanı bulunan deneklerin oranı proje uygulanan alanlarda %23, diğer grupta ise %38'dir. Proje uygulanan köylerde 100 den daha fazla hayvan sayısı olan deneklerin oranı %37 iken, bu oran diğer grupta %5'dir.

Proje uygulanan Kargalı köyündeki deneklerin küçükbaş hayvan sayısının fazla olması iki grup arasında anlamlı bir ilişkinin doğmasına neden olmuştur. Proje uygulanan Kargalı köyündeki deneklerin küçükbaş hayvan sayısının fazla olması, deneklerin T.C Ziraat Bankasında almış oldukları hayvancılık kredisi ile sürülerini büyütmelerinden kaynaklanmaktadır.

Bitkisel üretim potansiyeli: Araştırma bölgesinde deneklerin Bitkisel Üretim Potansiyeli Açısında Proje Uygulanan ve Proje Uygulanmayan Köyler Arasındaki İlişkiler Çizelge 2'de sunulmuştur.

Deneklerin Bitkisel Üretim Potansiyeli Açısında Proje Uygulanan ve Proje Uygulanmayan Köyler Arasındaki İlişkiler iki grup arasında tarlanın nadasa bırakılması, üretim deseni ve yem bitkisi üretimi ile ilgili yapılan istatistiksel karşılaştırmalarda önemli bir bağıntı bulunamamıştır (Çizelge 2).

Nadasa bırakma: Tarım işletmelerinde arazi genişliği kadar bu alanlarda yapılan bitkisel üretim miktarı da önemlidir.

Çizelge 2. Bitkisel üretim potansiyeli açısından proje uygulanan ve proje uygulanmayan köyler arasındaki ilişkiler

Bitkisel Üretim Durumu	Khi-kare Hesap	Khi-kare Tablo (0.05)	Sonuç
Nadasa Bırakma	0.520	3.841	Önemli Değil
Üretim Deseni	5.787	9.488	Önemli Değil
Yem Bitkisi Üretimi	0.048	3.841	Önemli Değil

Araştırma bölgesinde deneklerin %41'i tarlalarını nadasa bırakmakta, %59'u ise bırakmamaktadır. Proje uygulanan köylerdeki deneklerin %37'si tarlalarını nadasa bırakırken diğer grupta bu oran %45'dir. Araştırma alanında üreticiler tarafından nadas alanlarına fiğ, nohut, mercimek ve ayçiçeği ekimi yapılmaktadır. Proje uygulanan ve dağlık bir alan olan Gölköy'de işlenen arazinin %15-20'si nadasa bırakılırken, ortalama işletme genişliğinin daha fazla olduğu Kargalı köyünde işlenebilir arazinin %50-55'i nadasa bırakılmaktadır.

Nadasa bırakma açısından iki grup arasında bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Khi-kare testinde %95 güven sınırları içinde aradaki farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı saptanmıştır.

Üretim deseni: Tarımsal işletmelerdeki üretim desenini, iklim şartları, üretim girdileri, alet ve ekipman varlıkları, toprak özellikleri, işgücü, sermaye ve işletmecinin kararı belirlemektedir. Araştırma alanındaki deneklerin yoğun olarak hububat üretimine yöneldikleri görülmektedir. Buğday ve Arpa üreten deneklerin oranı proje uygulanan alanlarda %84 iken, bu oran diğer grupta %75'dir. Buğday ve Arpa üretiminin dışında araştırma alanında bostan, ayçiçeği, yem bitkisi ve şeker pancarı üretiminin de yapıldığı belirlenmiştir.

Üretim deseni açısından iki grup arasında bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Khi-kare testinde %95 güven sınırları içinde aradaki farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı saptanmıştır.

Yem bitkisi üretimi: Hayvansal üretimin yoğun olarak yer aldığı tarımsal işletmelerde yem bitkisi üretiminin, daha fazla yer alması beklenmektedir. Bununla birlikte, az sayıda hayvana sahip üreticilerde ticari amaçla yem bitkisi üretilmektedirler. Tüm

deneklerin %35'i yem bitkisi üretmekte, %65'i ise yem bitkisi üretmemektedir. Bu oran proje uygulanan köylerde %37 iken, proje uygulanmayan köylerde %33'tür.

Araştırma alanında, hangi tür yem bitkisinin üretildiği de saptanmaya çalışılmıştır. Bölgede en fazla Macar ve yerli fiğ, korunga ve yonca üretiminin yapıldığı saptanmıştır. Ayrıca, proje başlatıldığında çiftçilere yem bitkisi tohumu proje sorumlularınca dağıtılarak üretimin artırılmasına çalışılmış ve Kargalı köyünde 1996 yılında 150 dekar ekim alanı olan Macar fiği, 1999 yılında 350 dekar yükseltilmiştir. 1996 yılında 50 dekar ekim alanı olan korunga 1999 yılında 100 dekar yükseltilmiştir.

Hayvansal üretimde kaba yem gideri üretim girdilerinin büyük bölümünü oluşturmaktadır. Bundan dolayı, araştırma alanındaki denekler yeterli düzeyde kaba yemi yetiştirmek zorundadırlar. Yeterli düzeyde kaba yem üretemeyen denekler, hayvansal üretim faaliyetinden kazanç sağlayamazlar. Proje uygulanan ve uygulanmayan alanlarda yem bitkisi üretim oranları birbirine yakın değerlerdir. Yani her iki grupta yem bitkisi üretimini kısıtlayan unsurların var olduğu ve bu unsurların birbirine benzediği söylenebilir.

Yem bitkileri yetiştirme davranışı açısından iki grup arasında bir ilişkinin olup olmadığını saptamak için Khi-kare testi yapılmış ve %95 güven sınırları içerisinde aradaki farkın istatistiksel olarak önemli olmadığı saptanmıştır.

Yem kaynakları ve yem tüketimi: Yem Kaynakları ve Tüketilen Yem Miktarı İle İlgili Proje Uygulanan ve Proje Uygulanmayan Köyler Arasındaki İlişkiler Çizelge 3'de verilmiştir.

Hayvan besleme kaynakları: Ülkemizde, büyükbaş ve küçükbaş hayvanların kaba yem ihtiyaçları büyük ölçüde mera alanlarından karşılanmaya çalışılmaktadır. Mera alanlarındaki bitki örtüsü

Çizelge 3. Yem kaynakları ve tüketilen yem miktarı ile ilgili proje uygulanan ve proje uygulanmayan köyler arasındaki ilişkiler

Yem Kaynakları ve Yem Tüketimi	Khi-kare Hesap	Khi-kare Tablo (0.05)	Sonuç
Hayvan Besleme Kaynakları	3.981	9.488	Önemli Değil
Yem Bitkisi Üretme Koşulları	6.766	9.488	Önemli Değil
Yem Bitkisi Üretimini Kısıtlayan Etmenler	9.080	9.488	Önemli Değil

yeterli olmadığından hayvanlar bu alanlardan fazla yararlanmamaktadır. Bununla birlikte, üretilen kaba yem miktarının az olması yanında hayvan sayısının fazlalığı mera alanlarını aşırı otlatma baskısı altında bırakmaktadır. Bundan dolayı, bu çalışmada deneklerin hayvanlarını meralarda ne ölçüde otlattıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma alanındaki tüm deneklere, hayvanlarının bir yıl içinde kaba yem ihtiyacını karşılamak için hangi alanlardan ve kaç gün yararlandıkları sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen yanıtlarda, her iki gruptaki deneklerin tamamına yakını, küçükbaş hayvanlar için bir yıl içinde kaba yem ihtiyacını 200 gün süreyle mera alanlarından, 110 gün tahıl anızında ve kaba yem haricinde 55 gün kesif yemle karşıladıklarını söylemişlerdir.

Küçükbaş hayvanların kaba yem ve kesif yemden yararlanma oranları %55 (Otlatma Gün Sayısı / 365 gün)*100) mera alanlarından, %30 tahıl anızından ve %15 ise kesif yemden olduğu saptanmıştır. Büyükbaş hayvanlar için bir yıl içinde kaba yem ihtiyacını 110 gün süreyle mera alanlarından, 135 gün tahıl anızından ve kaba yem haricinde 120 gün kesif yemle karşıladıklarını söylemişlerdir. Büyükbaş hayvanların kaba ve kesif yemden yararlanmaları oranlarının % 30 köy meraları, %37 tahıl anızı ve %33 kesif yemle olduğu belirlenmiştir. Büyükbaş hayvanların mera alanından beslenme oranı (%30) iken, küçükbaş hayvanların beslenme oranının (%55) olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma alanında büyükbaş hayvanların mera alanlarında daha az yararlanma nedenleri soruşturulduğunda mevcut büyükbaş hayvanlarının % 65'nin kültür ırkı ya da melezi olduğu ortaya çıkmıştır.

Yem bitkisi üretme koşulları: Araştırma alanındaki denekler, sahip oldukları büyükbaş ve küçükbaş hayvanların kaba yem

ihtiyaçlarını köy meralarında, tahıl anızında ve ürettikleri yem bitkilerinden karşılamaya çalışmaktadırlar. Denekler, işletmede yem bitkisi üretimine yeterli miktarda arazi bırakmadıklarını, işlenebilir arazi miktarının ancak %05-1 oranında yem bitkisi üretimine arazi ayırdıklarını söylemişlerdir. Buna neden olarak, yem bitkisi üretiminde elde edilen gelirin az olduğunu, yem bitkisi üretimi yerine bölgede yetiştirilen diğer ürünler yetiştirildiğinde daha fazla gelir elde ettiklerini söylemişlerdir.

Bundan dolayı; deneklerin %40'ı hayvancılığın karlı olması durumunda yem bitkisi üreteceklerini söylemişlerdir. Bu oran proje uygulanan köylerde %37 iken, proje uygulanmayan köylerde %43'dir. Sulama imkânının yeterli olması durumunda tüm deneklerin %23'ü yem bitkisi üreteceklerini söylemişlerdir. Bu oran proje uygulanan köylerde %19 iken, proje uygulanmayan köylerde %28'e yükselmiştir. Araştırma alanında bulunan, Kargalı köyünde işlenebilir tarım arazilerinin %5'i, Gölköy'de %7'si, Babayakup köyünde %5'i ve Eskiköy'de ise %6'sı sulanabilmektedir.

Her iki grup arasında yapılan Khi-kare analizinde %95 güven sınırları içerisinde önemli bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır.

Yem bitkisi üretimini kısıtlayan etmenler: Araştırma bölgesinde denekler istedikleri halde yem bitkilerini üretememekteler. Sulama imkânlarının kısıtlı olmasından dolayı yem bitkileri üretimini kısıtlayan etmenlerin başında %69 oranı ile kuraklık tehlikesi gelmektedir. Bu oran, proje uygulanan köylerde %63 iken, proje uygulanmayan köylerde ise %75'dir.

Projenin uygulandığı ve uygulanmadığı iki araştırma alanında sulanabilir arazi oranının, işlenebilir tarım arazisi içinde %5-6,5

olduğu göz önüne alındığında yem bitkisi üretimini kısıtlayan nedenlerinden birinin su olduğu ortaya çıkmaktadır.

Her iki grup arasında yem bitkisi üretimini kısıtlayan nedenler açısından yapılan Khi-kare analizinin %95 güven sınırları içerisinde önemli bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır.

Yem bitkileri üretimini arttırmaya yönelik yapılan çalışmalar: Bölgede en fazla Macar ve yerli fiğ, korunga ve yonca üretiminin yapıldığı saptanmıştır.

Çalışma yürütülen köylerde, bölgeye uygun yazlık ve kışlık tek yıllık Baklagil yem bitkileri çeşitlerinin yayım çalışması yapılmıştır. Bu bağlamda, bu çeşitlerin demonstrasyonu kurulmuş ve çiftçilere tarla koşullarında çiftçi günü yapılarak gösterilmiştir.

Sonuç

Bu araştırmada yem bitkisi üretimi ve kaynaklarının geliştirilmesinde yayım çalışmalarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

1. Bu projedeki yayım yaklaşımında yeni tarım tekniklerinin önce projenin uygulandığı alanlardaki çiftçilere benimsetilmesi ve bu çiftçiler aracılığıyla da bölgedeki diğer çiftçilere benimsetilmesi öngörülmektedir.

2. Araştırmada, projenin uygulandığı alandaki çiftçilerin niteliklerine ilişkin bulgular, diğer bölgedeki çiftçilere oranla daha eğitimli oldukları saptanmıştır.

3. Araştırma bölgesinde, deneklerin sahip olduğu hayvan varlığının son yıllarda azalmakta olduğu saptanmıştır. Bölgedeki çiftçilerin sahip oldukları hayvan sayılarının azalmasına çeşitli faktörler etki etmesine karşın, en önemli faktörler hayvansal ürünlerin karlı bir şekilde pazarlanamaması (%36) ve yem bitkisi üretiminin yetersiz (%29) olmasıdır.

4. Araştırma alanında yem bitkisi olarak Macar ve yerli fiğ, yonca ve korunga üretilmektedir. Denekler yem bitkisini hayvanların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak üretmektedirler. Bununla birlikte araştırma alanındaki bazı çiftçilerin yem bitkisi tohumunu pazara yönelik olarak ürettikleri saptanmıştır.

5. Yem bitkileri üretiminin artırılması amacıyla bölge çiftçisine yem bitkisi tohumu (Macar fiği, tüylü fiğ ve korunga) dağıtılmış ve konu ile ilgili yayım (demonstrasyon) çalışmasının yürütüldüğü belirlenmiştir. Bunun sonucunda bölgede yem bitkisi üretiminin, önceki üretim miktarının iki katına kadar çıktığı ve daha sonraki yıllarda üretimin tekrar düştüğü ilçe tarım müdürlüğü kayıtlarında anlaşılmıştır. Bununda, karşılıksız yem bitkisi tohumluk dağıtımına devam edilmemesi etkili olmuştur.

6. Yem bitkisi üretimi yerine daha fazla gelir getiren hububat üretimine yer verdikleri, zira ürettikleri yem bitkisini, hayvansal üretim girdisi olarak kullandıklarında elde edebilecekleri ürün (et, süt) gelirinin çok düşük olduğunu söylemişlerdir.

7. 1996-1999 yılları arasında bölgede yürütülen "Ortak Kullanılan Köy meralarının Çiftçi Katılımıyla Islahı ve Amenajmanı projesi" kapsamında yem bitkileri üretiminin artırılmasına yönelik yayım çalışmaları sonucunda; yem bitkileri ekiliş alanlarında % 117 lük bir artış sağlanmış, fakat bu oran proje tamamlandıktan sonra korunamamıştır.

Ülkemizde işlenebilir tarım arazilerinin, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi %20-25'nin yem bitkisi üretimine ayrılması gerekmektedir. Yem bitkisi üretimini kısıtlayan faktörlerin ortadan kaldırılması için gerekli çalışmalara ağırlık verilmeli, çiftçi katılımının özendirilmesi sağlanmalı ve proje kapsamında yararlandırılan (yem bitkisi tohumu dağıtımı gibi) olanaklardan eşit şekilde yararlandırılmalıdır.

Kaynaklar

Anonim 1999. Polatlı-Kalecik İlçe Tarım Müdürlüğü Kayıtları, Ankara.

Anonim 2008. Bitkisel Üretim İstatistikleri-2008. T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK), Ankara.

Çiçek A. ve O. Erkan, 1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma ve Örneklem Yöntemleri, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No: 12, Ders Notları Serisi No:6,Tokat.

Semerci A. ve C. Kurt, 2006. Türkiye'de Yem Bitkileri Tarımının Önemi. Hasad Yayıncılık Dergisi 21: 42-49.

- Sürmeli B. 1998. Ankara ilinde yüksek verimli fiğ türlerinin yayılması ve benimsenmesi. A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Tosun F. 1996. Türkiye 3 Çayır-mera ve Yem Bitkileri Kongresi. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları: s 1-13, Erzurum.
- Yurttaş Z. 1979. Tarımsal Yayım Yönünden Bir Köy İncelemesi ve Program Değerlendirmesi Üzerine Bir Araştırma, (Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Erzurum.